

УДК 364.242

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-257-269>

МОЛОДЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ГРУПА

О. Ю. Ступак

ORCID 0000-0001-6732-4569

У статті представлена характеристика молоді як соціально-демографічної групи, та підкреслена відсутність чіткого обґрунтування, оскільки вона змінюється залежно від місця, віку, країн. Представники різних наукових течій бачають свій потенціал у молоді: політологи розглядають її як інноваційний ресурс розвитку країни, соціологи – як соціокультурну спільноту, психологи – як групу з властивими їй психофізичними особливостями дорослішання особи. Кожній науці властива взаємодія з іншими науками, теоретико-методологічне доповнення концепцій, сумісне використання емпіричних даних досліджень. Особливостями соціального складу молодого покоління визначено: наявність значної частки молоді, яка не має у повному розумінні власного соціального статусу; соціальні особливості різних груп молоді визначаються безпосереднім включенням у масові рухи. Молодь як соціально-демографічна група (вік 14–35 роки) складає третю частину (27%) від загальної чисельності усього населення України. Водночас частка молоді в загальній чисельності населення нашої країни за останні п'ять років щодай знижується. Така демографічна динаміка негативним чином впливає на відтворення населення в цілому та обмежує позитивні зміни в майбутньому. У сучасному європейському суспільстві серед форм участі молоді виокремлено: волонтерська робота; участь у різних формах неформальної освіти; навчання рівний-рівному; активна участь у діяльності молодіжних центрів, клубів та виконання обов'язків у них; консультації; різні рівні участі молодих людей у проєктах та заходах; молодіжні ради, парламенти, форуми. Аналіз вітчизняної молодіжної активності показав використання таких форм участі молоді: створення молодіжного центру; упровадження системи заходів з розвитку професійно-технічної освіти та працевлаштування молоді; навчання фахівців за програмою «Молодіжний працівник»; навчання координаторів студентських центрів праці за Програмою Британської Ради «Активні громадяни»; створення платформ молодіжного розвитку; участь в проєктах Erasmus+; реалізація проєктів національно-патріотичного виховання та волонтерського руху.

Ключові слова: молодь, форми участі молоді, суспільство, соціально-демографічна група.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Молодь завжди уособлювала майбутнє людства, оскільки для повноправної участі в житті суспільства вона намагалася якомога швидше соціалізуватися, і тим самим спричиняла суттєві зрушення в системі. Як провідна частина людських ресурсів країни, молодь перетворює та пришвидшує існуючий порядок відносин і є провідником соціальних змін, економічного розвитку і технічного прогресу держави (Карпенко, 2018, с. 186). Зміна пасивної позиції молоді в якості об'єкта на активну в якості суб'єкта освітнього процесу підкреслюється законодавчими змінами під час на орієнтації навчання на «дитиноцентризм» у закладах середньої освіти та «студентоцентризм» в закладах вищої освіти. Це стимулює викладачів до трансформаційних процесів організації освітнього процесу, пошуку інноваційних, інтерактивних методів навчання. Водночас досліджуючи цілі та завдання молодіжної політики можна помітити схожі тенденції, оскільки розробка законопроекту «Про основні засади молодіжної політики» вимагає дотримання гасла «Жодного рішення для молоді без молоді». Отже, молодь як соціально-демографічна група виступає не лише активним суб'єктом освітнього процесу та молодіжної політики, а й вимагає подальшого наукового пошуку актуальних форм участі молоді, що змінюють форми та методи роботи з молоддю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Із позиції педагогічних досліджень молодь виступає однією з важливих категорій, що потребує особливої уваги, ураховуючи її соціальну, економічну, освітню позицію. Загально теоретичне підґрунтя досліджуваного напряму становлять сучасні наукові розвідки дидактичного характеру, зокрема А. Карпенка (2018), Л. Боровік (2020), О. Таранухи (Тарануха, Амеліна & Клименко, 2017), І. Лисенко (2018) тощо. Питанням ролі молоді в становленні суспільства присвячували наукові розвідки С. Бородин (2008), Б. Буяк (2007), І. Зверева (2000), А. Ядов (Yadav, 2006), професійну підготовку молоді вивчали: Г. Алексеева (2014), А. Березовська (2020), Г. Бучківська (2018), Н. Миськова (2018), Т. Несторенко (Несторенко & Бордоусов, 2015), М. Шерман (Sherman, 2014) тощо.

Звертаючись до термінологічних визначень, представлених у словниках, розглянемо основні дефініції досліджуваного поняття «молодь»:

– Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи: «соціально-демографічна група, яка займає певне місце у соціальній структурі суспільства, характеризується процесом набуття соціального статусу в різних соціальних підструктурах (професійно-трудовій, соціально-політичній, сімейно-побутовій)» (Лохвицька, 2017, с. 100).

– Словник-довідник соціального працівника: «соціально-демографічна група, специфічні соціальні і психологічні межі якої зумовлені віковими особливостями молодих людей, процесом становлення їх духовного світу, специфікою положення в соціальній структурі суспільства. До числа молоді відносять людей у віці від 16 до 30 років. Однак в залежності від соціально-економічних і інших чинників нижня і верхня межі можуть бути здвинуті» (Кизименко & Бедна, 2000).

На думку Б. Буяк, представники різних наукових течій вбачають свій потенціал у молоді: політологи розглядають її як інноваційний ресурс розвитку країни, соціологи – як соціокультурну спільноту, психологи – як групу з властивими їй психофізичними особливостями дорослішання особи. Кожній науці властива взаємодія з іншими науками, теоретико-методологічне доповнення концепцій, сумісне використання емпіричних даних досліджень (Буяк, 2007).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Розглядаючи молодь з позиції різних наукових течій, залишається актуальним питання пошуку форм участі молоді в суспільній, політичній, громадській, освітній діяльності, що відповідають сучасним запитам, цінностям молоді. При цьому вбачається доцільним звернення до європейських наукових студій на шляху пошуку сучасних вітчизняних інноваційних форм молодіжної участі.

Мета статті – охарактеризувати молодь як соціально-демографічну групу та визначити форми участі молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Молодь як досить великий прошарок суспільства за віковими характеристиками має різні бачення, пріоритети та цінності. Уперше на міжнародному рівні термін молодь було презентовано Генеральною Асамблеєю ООН у 1985 році, згідно з яким визначається вікова межа молоді людини: 15–24 роки. Пізніше Всесвітньою організацією охорони здоров'я поняттям «молоді люди» було охарактеризовано віковий період від 10 до 24 років. Сучасні вікові межі поняття «молодь», прийняті в більшості європейських країн, визначаються в межах від 13–14 до 29–30 років. Згідно із Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь – це

громадяни України віком від 14 до 35 років. Водночас законопроектом «Про основні засади молодіжної політики» (№ 3718) пропонується знизити вік молоді до 29 років. Це пояснюється тим, що чинним законом встановлено широкі вікові рамки (від 14 до 35 років), що призводить до розпорошення обмежених ресурсів на вирішення питань великої кількості груп молоді різного віку. Зменшення віку молоді дозволить цілеспрямовано використовувати ресурси для молодих людей у перехідний період, протягом якого молодь найбільше потребує підтримки.

У вітчизняному суспільствознавстві молодь тривалий час не розглядалась як самостійна соціально-демографічна категорія – виділення такої не вкладалось в існуючі уявлення про класову структуру суспільства і суперечило офіційній ідеологічній доктрині про його соціально-політичну єдність. Соціологи першими побачили, що молодь як соціальна спільність, має характерні тільки їй культурні риси, специфічні інтереси, цінності і норми поведінки. Крім того, вони заговорили про особливі проблеми молоді, які мають передусім соціальні витоки (Зверева, 2000, с. 23).

Звертаючись до характеристики молоді як соціально-демографічної групи, слід підкреслити відсутність чіткого обґрунтування, оскільки вона змінюється залежно від місця, віку, країн. Водночас важливим вважається надання підтримки, консультацій, пошук можливостей для молодих людей (Yadav, 2006). За допомогою цієї підтримки молоді люди можуть розвинути впевненість у собі, тоді як відсутність належних рекомендацій і підтримки може мати руйнівні наслідки для молоді на шляху ресоціалізації, поширення шкідливих звичок тощо. Через своє специфічне становище молодь виступає найбільш соціально незахищеною та нестабільною частиною суспільства, водночас – це рушійна сила будь-якого суспільства, провідник демографічних, соціально-економічних, політичних та духовних зрушень (Зверева, 2000, с. 21). Наголосимо, що молодь переживає період становлення соціальної зрілості. Нерідко її розглядають як перехідну фазу від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого, що перебуває в процесі соціалізації.

До своєрідних особливостей соціального складу молодого покоління (в силу його перехідного стану, а також внаслідок змін, що відбуваються у самому суспільстві) науковці відносять (Зверева, 2000, с. 24):

– по-перше, наявність значної частки молоді (здобувачі середньої, професійної, вищої освіти), яка не має у повному розумінні власного соціального статусу і характеризується або своїм попереднім статусом – соціальним становищем батьків, або своїм майбутнім статусом, пов'язаним з професійною підготовкою;

– по-друге, те, що соціальні особливості різних груп молоді визначаються не лише їх формальною належністю до різних структур суспільства, але й безпосереднім включенням у масові рухи. Тому соціокультурні моделі молодіжних мас, що утворюються таким чином (неформальні організації, різні рухи), суттєво відрізняються.

М. Харламов (2013) зауважує, що «соціально-психологічний розвиток молоді характеризується нерівномірністю, напруженістю, наявністю й повторюваністю конфліктних ситуацій. Вважається, що молодь в порівнянні зі старшими поколіннями більше нетерпима, гостріше реагує на розбіжності, більше мобільна, швидше засвоює все нове; її характеризують і підвищена вимогливість, критичність до старших поколінь, недооцінка об'єктивної обумовленості досвіду старшого покоління й переоцінка власної здатності до самостійної діяльності» (с. 45-46).

Молодь має певні характеристики (вік, соціальна група, орієнтація на навчання, професійне визначення, прагнення до самореалізації, незалежності), що обумовлені віковими особливостями, соціальним статусом та рівнем знань, вмінь, навичок. Соціально-демографічні показники є індикаторами соціально-економічного розвитку держави. Молодь як соціально-демографічна група (вік 14–35 роки) складає третю частину (27%) від загальної чисельності усього населення України (Участь молоді в процесах реформування держави, 2018, с. 26). Станом на 01.01.2019 р. кількість молоді віком від 14 до 35 років в Україні становила 10 885,0 тис. осіб, на початок 2017 р. – 11 530,2 тис. осіб, на початок 2016 р. – 12 160,1 тис. осіб. Спостерігається перерозподіл у віковому складі молоді на користь порівняно старших вікових груп: 30–34-річних – 33,5%, 25–29-річних – 28,2%, 20–24-річних – 21,3, 15–19-річні – 17,0% (Молодь на ринку праці, 2019, с. 10). Варто зазначити, що частка молоді в загальній чисельності населення нашої країни за останні п'ять років щодалі знижується. Така демографічна динаміка негативним чином впливає на відтворення населення в цілому та обмежує позитивні зміни в майбутньому.

Згідно з демографічним прогнозом, розробленим Інститутом демографії та соціологічних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, в країні у середньостроковій перспективі триватиме скорочення чисельності молоді старшого студентського і найбільш працездатного віку (від 20 до 35 років), яка уособлює собою демографічну базу формування відповідного сегменту ринку праці.

У контексті характеристики молоді як соціально-демографічної групи доцільним вбачаємо підкреслити важливість визначення форм участі молоді. Для цього звернемось до Білої книги «Новий імпульс для європейської молоді», що регламентує загальноєвропейські підходи

молодіжної політики. Серед найбільш уживаних та загальноприйнятних в сучасному європейському суспільстві формами участі молоді є такі (Сучасний європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики, 2008):

- волонтерська робота;
- участь у різних формах неформальної освіти (тренінги, семінари тощо);
- навчання рівний – рівному: залучення молодих людей до навчання їхніх однолітків (до прикладу, програми із здорового способу життя, освітні кампанії тощо);
- активна участь у діяльності молодіжних центрів, клубів та виконання обов'язків у них;
- молодіжні ради, парламенти, форуми, комітети та інші структури як традиційний спосіб участі в ухваленні рішень на міжнародному, національному, регіональному або місцевому рівнях, шкіл, клубів, неурядових організацій тощо;
- системи спільного управління, що вже існують у деяких установах (до прикладу, Директораті молоді та спорту Ради Європи), у яких рішення приймаються разом з представниками від молоді, молодіжних організацій та влади;
- консультації – використовуються в процесі прийняття рішення, щоб висловити своє занепокоєння з приводу тієї чи тієї проблеми, внести пропозиції щодо її вирішення;
- різні рівні участі молодих людей у проєктах та заходах (і організованих, і неорганізованих);
- різного роду кампанії;
- членство в політичних партіях, спілках, групах інтересів;
- участь у виборах (щоб голосувати та бути обраним).

Поряд з цим кількість молодих людей, реально залучених до названих форм участі, неухильно підвищується, що демонструє чітку волю молоді брати участь та впливати на рішення, що приймаються суспільством на індивідуальній основі, поза межами участі в застарілих структурах та механізмах.

Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті пропонує наступні форми участі молоді в суспільному місцевому та регіональному житті (Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні, 2003 р.):

- створення мереж «рівний – рівному»;
- форуми для обговорення;

- підпис петицій;
- участь у так званих нових соціальних рухах;
- групи підтримки;
- бойкотування товарів;
- демонстрації;
- міжнародні зустрічі;
- використання Інтернету для збору інформації, висловлення думки, впливу на прийняття рішення.

Аналіз вітчизняної молодіжної активності показав широкий спектр використання форм участі молоді, у тому числі й інноваційних форм молодіжної роботи, що оцінювані експертами як такі, що доцільно розвивати й поширювати надалі. Серед найбільш відомих можна відзначити (Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації, 2016 року):

- створення молодіжного центру як ключового об'єкта молодіжної інфраструктури реалізації заходів роботи з молоддю;

- упровадження системи заходів з розвитку професійно-технічної освіти та працевлаштування молоді (діяльність центрів забезпечення якості професійної освіти за галузевим спрямуванням, реалізація проєкту допомоги ЄС щодо покращення підготовки кадрів для економіки регіонів, програми обласних молодіжних центрів праці);

- навчання фахівців за програмою «Молодіжний працівник», семінари «Молодіжна робота»;

- навчання координаторів студентських центрів праці за Програмою Британської Ради «Активні громадяни» (орієнтованою на формування соціального лідерства, сприяння розвитку навичок міжкультурного діалогу та соціальної відповідальності, організацію громади, проєктний менеджмент соціальних дій);

- створення платформ молодіжного розвитку (хаби, коворкінги, антикафе – центри соціальних ініціатив, креативні майданчики, де відбуваються відкриті події, супровід соціальних проєктів від ідеї до реалізації);

- участь в програмі Erasmus+, за фінансової підтримки ЄС, охоплює освіту, молодіжну політику та спорт, інтегруючи сім існуючих програм в єдину узгоджену структуру, в межах якої здійснюється академічна мобільність здобувачів;

- реалізація програми національно-патріотичного виховання та волонтерського руху.

Наведений аналіз свідчить про доцільність змін традиційних форм участі молоді в суспільно-громадській діяльності і на рівні громади, і на

рівні держави. Моделі відкритого розвитку молодіжної діяльності зумовлюють самостійність та відповідальність роботи молодіжних об'єднань, громадських організацій, молодіжних центрів, молодіжних рад тощо, що характеризуються автономністю та самостійністю під час визначення пріоритетів і цінностей громадської діяльності. Тоді як нав'язування традиційних підходів до організації молодіжної громадської діяльності лише призводить до схем маніпулюванням молоддю та символічною участю в суспільних заходах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, молодь як соціально-демографічна група населення має вікові (14-35 років), психологічні, соціальні особливості, що покладено в основу соціальної роботи з молоддю. Соціальні потреби (освіта, працевлаштування, самореалізація тощо) виступають каталізатором на шляху реалізації молодіжної політики за участі громадських організацій, служб і центрів у справах молоді. При цьому широкий перелік форм участі молоді (волонтерство, участь в заходах неформальної освіти, молодіжних центрах тощо) в громадському житті міста, району, громади не вичерпують всіх можливих форм, проте наочно демонструють актуальність подальшого дослідження інтерактивних, інноваційних форм і методів участі молоді.

Література

1. Алексеева Г. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів. *Збірник наукових праць (Актуальні питання фізико-математичної освіти)*. 2014. №3. С. 184-191.
2. Березовська Л. І. Засоби комунікації у професійній діяльності соціального працівника. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. № 2. С. 6-13.
3. Бородін С. Є. *Сучасний європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики*. Дніпропетровськ: Пороги, 2008.
4. Боровік Л. В. Інновації – основний метод активізації інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Міжнародний науково – практичний журнал Фінансовий простір*. 2020. №1 (37). С. 8–15. doi: 10.18371/fr.1(37).2020.201541 (дата звернення: 12.03.2021).
5. Бучківська Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі художньо-трудової діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2018. № 1. С. 39–46. doi: 10.25128/2415-3605.18.1.6 (дата звернення: 10.03.2021).
6. Буяк Б. Молодь як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства. *Наукові записки*. 2007. № 36. С. 198-206.

7. Зверева І. Д. Соціальна робота з дітьми та молоддю (теоретико-методологічні аспекти). Ужгород : УжНУ, 2000.
8. Карпенко А. В. *Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика*. Запоріжжя: ФОП В. В. Мокшанов, 2018.
9. Кизименко Л. Д., Бедна Л. М. *Словник-довідник соціального працівника (для студентів та соціальних працівників)*. Львів: ДЦ МОУ, 2000.
10. Лисенкова І. П. Когнітивний підхід у дослідженні емоційної сфери. *Психологія і особистість*. 2018. № 2 (14). С. 59-69.
11. Несторенко Т. П., Бордоусов О. В. Ценність вищого образования для індивіда. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3(3). С. 171-174.
12. Миськова Н. М. Педагогічний тренінг як форма підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації ідей сталого розвитку. *Педагогічний дискурс*. 2018. № 24. С. 17-22.
13. Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. *Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2018 року)*. Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2019.
14. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. 2003. URL: http://humanrightsinukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf (дата звернення: 12.03.2021).
15. Тарануха О. М., Амеліна Н. К., Клименко І. С. Тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Економіка та управління на транспорті*. 2017. №4. С. 129-134.
16. Лохвицька Л. В. *Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи*. Тернопіль : Мандрівець, 2017.
17. Участь молоді в процесах реформування держави. *Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року)*. Київ : Офіційний вісник Президента України, 2018.
18. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. *Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2016 року)*. Тернопіль : Тернограф, 2017.
19. Харламов М. І. *Соціальна робота: курс лекцій*. Харків : НУЦЗУ, 2013.
20. Sherman M. Research of Influence of Computer Training of Future Lawyers on Indicators of Academic Achievement. *Information Technology in Education: Scientific Journal*. 2014. 19. Pp. 34-44.
21. Yadav A. K. Youth and Development: Role of social Worker. 2006. URL: <http://www.sharing4good.org/article/youth-and-development-role-social-worker> (дата звернення: 10.03.2021).

References

1. Alekseeva, H. M. (2014). Vykorystannia informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy v protsesi profesiynoi pidhotovky studentiv pedahohichnykh vuziv [The use of information and communication technologies in the process of professional training of students of pedagogical universities]. *Zbirnyk naukovykh prats. Aktualni pytannia fizyko-matematychnoi osvity*, 3, 184-191 (ukr).
2. Berezovska, L. I. (2020). Zasoby komunikatsii u profesiynyi diyalnosti sotsialnoho pratsivnyka [Means of communication in the professional activity of a social worker]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*, 2, 6-13 (ukr).
3. Borodin, S. Ye. (2008). *Suchasnyy yevropeyskyy dosvid formuvannia ta realizatsii molodizhnoi polityky [Modern European experience in the formation and implementation of youth policy]*. Dnipropetrovsk: Porohy (ukr).
4. Borovik, L. V. (2020). Innovatsii – osnovnyy metod aktyvizatsii investytsiynykh protsesiv u silskomu hospodarstvi [Innovation is the main method of intensifying investment processes in agriculture]. *Mizhnarodnyy naukovo – praktychnyy zhurnal Finansovyy prostir*, 1 (37), 8–15. doi: 10.18371/fp.1(37).2020.201541 (date of appeal: 12.03.2021) (ukr).
5. Buchkivska, H. (2018). Vykorystannia informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy u protsesi khudozhnyo-trudovoi diyalnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [The use of information and communication technologies in the process of artistic and labor activities of future primary school teachers]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Pedahohika*, 1, 39–46. doi: 10.25128/2415-3605.18.1.6 (date of appeal: 10.03.2021) (ukr).
6. Buyak, B. (2007). Molod yak osoblyva sotsialno-demohrafichna hrupa v umovakh stanovlennya sotsialno-pravovoi derzhavy ta hromadianskoho suspilstva [Youth as a special socio-demographic group in the conditions of formation of the social-legal state and civil society]. *Naukovi zapysky*, 36, 198-206 (ukr).
7. Zvyeryeva, I. D. (Ed.) (2000). *Sotsialna robota z ditmy ta moloddu (teoretyko-metodolohichni aspekty) [Social work with children and youth (theoretical and methodological aspects)]*. Uzhhorod: UzhNU (ukr).
8. Karpenko, A. V. (2018). *Rozvytok intelektualnykh aktyviv liudskoho potentsialu: teoriya ta praktyka [Social work with children and youth (theoretical and methodological aspects)]*. Zaporizhzhia: FOP V. V. Mokshanov (ukr).
9. Kyzymenko, L. D. & Byedna L. M. (2000). *Slovyk-dovidnyk sotsialnoho pratsivnyka (dlya studentiv ta sotsialnykh pratsivnykiv) [Dictionary of social worker (for students and social workers)]*. Ljviv: DC MOU (ukr).
10. Lysenkova, I. P. (2018). Kohnityvnyy pidkhid u doslidzhenni emotsiynoi sfery [Cognitive approach in the study of the emotional sphere]. *Psykholohiya i osobystist*, 2 (14), 59-69 (ukr).
11. Nestorenko, T. P. & Bordousov O.V. (2015). Tsennost vyssheho obrazovannia dlia indyvida [The value of higher education for the individual]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 3(3), 171-174. (rus).

12. Myskova, N. M. (2018). Pedagogichnyy treninh yak forma pidhotovky maybutnikh vykhovateliv zakladiv doskilnoi osvity do realizatsii idey staloho rozvytku [Pedagogical training as a form of preparation of future educators of preschool educational institutions for realization of ideas of sustainable development]. *Pedagogichnyy dyskurs*, 24, 17-22 (ukr).
13. Molod na rynku pratsi: navychky XXI stolittya ta pobudova karyery [Youth in the labor market: 21st century skills and career building] (2019). *Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovniy Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovysheche molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2018 roku)*. Kyiv: Derzh. in-t simyanoi ta molodizhnoi polityky (ukr).
14. *Perehlyanuta Yevropeyska khartiya uchasti molodi v hromadskomu zhytti na mistsevomu i rehionalnomu rivni [Revised European Charter for Youth Participation in Public Life at Local and Regional Level]* (2003). Retrieved from http://humanrightsukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf (date of appeal: 12.03.2021) (ukr).
15. Taranukha, O. M., Amelina, N. K., & Klymenko, I. S. (2017). Tendentsii rozvytku rynku konsaltnyhovykh posluh v Ukraini [Trends in the market of consulting services in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnya na transporti*, 4, 129-134 (ukr).
16. Lokhvytska, L. V. (Ed.) (2017). *Tlumachnyy slovnyk-minimum iz sotsialnoi pedahohiky ta sotsialnoi roboty [Explanatory dictionary-minimum of social pedagogy and social work]*. Ternopil: Mandrivets (ukr).
17. Uchast molodi v protsesakh reformuvannya derzhavy [Participation of young people in the processes of state reform] (2018). *Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovniy Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovysheche molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2017 roku)*. Kyiv: Ofitsiynyy visnyk Prezydenta Ukrainy (ukr).
18. Formuvannya ta realizatsiya derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini v umovakh detsentralizatsii [Formation and implementation of state youth policy in Ukraine in the context of decentralization] (2017). *Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovniy Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovysheche molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2016 roku)*. Ternopil: Ternohraf (ukr).
19. Kharlamov, M. I. (2013). *Sotsialna robota: kurs lektsiy [Social work: a course of lectures]*. Kharkiv: NUCZU.
20. Sherman, M. (2014). Research of Influence of Computer Training of Future Lawyers on Indicators of Academic Achievement. *Information Technology in Education: Scientific Journal*, 19, 34-44 (eng).
21. Yadav, A. K. (2006). Youth and Development: Role of social Worker. URL: <http://www.sharing4good.org/article/youth-and-development-role-social-worker> (date of appeal: 10.03.2021) (eng).

МОЛОДЕЖЬ КАК СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ ГРУППА**О. Ю. Ступак**

В статье представлена характеристика молодежи как социально-демографической группы и подчеркнуто отсутствие четкого обоснования, поскольку она меняется в зависимости от места, возраста, предпочтений. Представители различных научных течений видят свой потенциал в молодежи: политологи рассматривают ее как инновационный ресурс развития страны, социологи – как социокультурную общность, психологи – как группу с присущими ей психофизическими особенностями взросления человека. Каждой науке свойственно взаимодействие с другими науками, теоретико-методологическое дополнение концепций, совместное использование эмпирических данных исследований. Особенности социального аспекта молодого поколения определены: наличие значительной доли молодежи, не имеющей в полном смысле собственного социального статуса; социальные особенности различных групп молодежи определяются непосредственным включением в массовые движения. Молодежь как социально-демографическая группа (возраст 14–35 года) составляет третью часть (27%) от общей численности всего населения Украины. В то же время часть молодежи в общей численности населения за последние пять лет все больше снижается. Такая демографическая динамика негативным образом влияет на воспроизводство населения в целом и ограничивает положительные изменения в будущем. В современном европейском обществе среди форм участия молодежи выделены: волонтерская работа; участие в различных формах неформального образования; обучение равный-равному; активное участие в деятельности молодежных центров, клубов и выполнение обязанностей в них; консультации; разные уровни участия молодых людей в проектах и мероприятиях; молодежные советы, парламенты, форумы. Анализ отечественной молодежной активности показал использование таких форм участия молодежи: создание молодежного центра; внедрение мер по развитию профессионально-технического образования и трудоустройства молодежи; обучение специалистов по программе «Молодежный работник»; обучение координаторов студенческих центров труда по программе Британского Совета «Активные граждане»; создание платформ молодежного развития; участие в программе Erasmus+; реализация программы национально-патриотического воспитания и волонтерского движения.

Ключевые слова: молодежь, формы участия молодежи, общество, социально-демографическая группа.

YOUTH AS A SOCIO-DEMOGRAPHIC GROUP**O. Yu. Stupak**

The article presents the characteristics of youth as a socio-demographic group, and emphasizes the lack of clear justification, as it varies depending on place, age, country. Representatives of various scientific currents see their potential in young people: political

scientists consider it as an innovative resource for the country's development, sociologists – as a socio-cultural community, psychologists – as a group with its own psychophysical features of adulthood. Each science is characterized by interaction with other sciences, theoretical and methodological addition of concepts, and joint use of empirical research data. Peculiarities of the social composition of the young generation are determined by the presence of a significant proportion of young people, who do not have their own social status in the full sense; social characteristics of different groups of young people are determined by direct inclusion in mass movements. Youth as a socio-demographic group (ages 14–35) makes up a third (27%) of the total population of Ukraine. At the same time, the share of young people in the total population has been declining over the past five years. Such demographic dynamics negatively affect the reproduction of the population as a whole and limit positive changes in the future. In modern European society among the forms of youth participation are volunteer work; participation in various forms of non-formal education; peer-to-peer learning; active participation in the activities of youth centers, clubs and performance of duties in them; consultations; different levels of participation of young people in projects and activities; youth councils, parliaments, forums. The analysis of domestic youth activity showed the use of the following forms of youth participation: creation of a youth center; introduction of a system of measures for the development of vocational education and youth employment; training of specialists under the program «Youth Worker»; training of coordinators of student labor centers under the British Council's Active Citizens Program; creation of youth development platforms; participation in the Erasmus+ program; implementation of the program of national-patriotic education and volunteer movement.

Key words: Youth, forms of youth participation, society, socio-demographic group.

Ступак Оксана Юрїївна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com

Ступак Оксана Юрьевна – доктор педагогических наук, доцент кафедры менеджмента Государственного высшего учебного заведения «Донбасский государственный педагогический университет (г. Славянск, Украина). E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com

Stupak Oksana Yuriyivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of Management of State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com